

TAUSTAMUISTIO

18.10.2024

Pääministerin ilmoitus 22.10.2024 eduskunnalle sosiaali- ja terveyspalveluista sekä hyvinvointialueiden tilanteesta

Pääministerin ilmoitus 22.10.2024 eduskunnalle sosiaali- ja terveyspalveluista sekä hyvinvointialueiden tilanteesta	1
1. Ydinviestit	1
2. Hyvinvointialueiden talouden tilanne	2
3. Hyvinvointialueiden rahoituksen kehitys vuonna 2025	5
4. VM:n skenaariolaskelmia: alueiden sopeuttamistoimet ja alijäämien kattaminen 2026 loppuun mennessä	6
4.1. Hyvinvointialuetalouden kehitys kahdessa eri skenaariossa	7
4.2. Skenaarioiden laskentaoletukset	9
5. Lainanottovaltuudet	10
6. Ministeriöiden muutostuki alueille	11
7. Valmistautumista syksyn 2024 hyvinvointialuekohtaisiin neuvotteluihin	12

1. Ydinviestit

- Alueiden väliset erot talouden tilassa ja näkymissä ovat merkittävät.
- Kaikilla alueilla on hyväksytyt muutosohjelmat ja suunnitelmat talouden tasapainottamiseksi, mutta talouden tasapainotus etenee alueilla eritahtisesti.
- Alueiden muutos- ja uudistamisohjelmien mukaisesti päättämät toimenpiteet ovat perusteltuja ja vaikuttavia, ja ne hillitsevät kustannuskehitystä. Ohjelmien toimeenpano on käynnissä. Alueiden sopeutustoimien toteutumiseen liittyy kuitenkin epävarmuutta.
- Hyvinvointialueiden tulee kattaa vuonna 2023 ja tämän jälkeen kertyneet alijäämät 31.12.2026 mennessä. Valtaosalle alueista alijäämän kattaminen ei näyttäisi olevan mahdollista alueiden suunnittelemista sopeutustoimista huolimatta.

2. Hyvinvointialueiden talouden tilanne

Elokuun puolivälissä julkaistujen hyvinvointialueiden tilinpäätösennusteiden mukaan hyvinvointialueiden alijäämän ennakoidaan kasvavan tänä vuonna noin 1,42 miljardiin euroon. Vuoden 2024 talousarvioiden mukaan vuoden 2024 arvioitu alijäämä oli 864 milj. euroa ja kevään 2024 arvion mukaan 1,25 mrd. euroa. Hyvinvointialueiden vuosien 2023 ja 2024 kumulatiivinen alijäämä on lähes 2,9 mrd. euroa.

Alueiden väliset erot talouden tilassa ja näkymissä ovat merkittävät. Tilanne on erityisen huolestuttava niillä alueilla, joilla sekä vuoden 2023 että 2024 alijäämä on kasvamassa suureksi (Taulukko 1). Viidellä alueella kumulatiivinen alijäämä uhkaa hyvin kasvaa suureksi (760-910 e/as.) ja vastaavasti kuudella alueella kumulatiivinen alijäämä on alle maan keskiarvon (494 e/as.). Kumulatiivisen alijäämän ja jälkikäteistarkistuksen erotus ei vielä itsessään kerro alijäämän kattamisvelvoitteen edellyttämän sopeutuksen mittaluokkaa, koska siinä ei ole huomioitu rahoituksen muita muutoksia vuosien 2025-2026 aikana, eikä toisaalta alueiden toiminnasta aiheutuvien kustannusten kehitysnäkymiä.

Taulukko 1. Hyvinvointialueiden talouden tilanne. Lähde: Hyvinvointialueiden talousraportointi, THL johdon strateginen tilannekuva, THL tarvevakioidut menot

Hyvinvointialue	Pelastustoimen nettokäyttökustannus et / as 2023	Sosiaali- ja terveydenhuollon nettokäyttökustannus t / as 2023	Sote- käyttökustannus en liukuva keskiarvo muutos	Tarvevakioidut sote- nettokäyttökustannus set / as 2023	Kertynyt yli/alijäämä / as 2023	Ennustettu kertynyt alijäämä 2024 lopussa / as
Etelä-Karjala	136 €	4 544 €	0.3 %	4 609 €	-263 €	-575 €
Etelä-Pohjanmaa	116 €	4 771 €	-0.1 %	4 317 €	-238 €	-498 €
Etelä-Savo	160 €	5 516 €	-0.6 %	4 608 €	-265 €	-576 €
Helsinki	78 €	3 748 €	-1.1 %	4 287 €	43 €	-6 €
Itä-Uusimaa	136 €	4 005 €	4.1 %	4 253 €	-349 €	-815 €
Kainuu	139 €	5 352 €	-1.6 %	4 420 €	-274 €	-664 €
Kanta-Häme	88 €	4 475 €	-0.2 %	4 234 €	-367 €	-848 €
Keski-Pohjanmaa	122 €	4 634 €	-1.4 %	4 005 €	-302 €	-628 €
Keski-Suomi	113 €	4 546 €	-0.4 %	4 687 €	-410 €	-821 €
Keski-Uusimaa	79 €	3 966 €	2.8 %	4 554 €	-324 €	-593 €
Kymenlaakso	126 €	5 150 €	1.1 %	4 349 €	-196 €	-662 €
Lappi	152 €	5 337 €	2.3 %	4 454 €	-513 €	-910 €
Länsi-Uusimaa	74 €	3 512 €	-2.3 %	4 354 €	-247 €	-271 €
Pirkanmaa	81 €	4 183 €	-0.8 %	4 163 €	-253 €	-382 €
Pohjanmaa	92 €	4 418 €	-0.9 %	4 810 €	-214 €	-481 €
Pohjois-Karjala	103 €	4 695 €	1.4 %	3 844 €	-147 €	-345 €
Pohjois-Pohjanmaa	93 €	4 216 €	0.5 %	4 150 €	-199 €	-414 €
Pohjois-Savo	137 €	4 835 €	0.0 %	4 343 €	-254 €	-635 €
Päijät-Häme	99 €	4 339 €	0.8 %	4 111 €	-218 €	-521 €
Satakunta	124 €	4 665 €	-6.0 %	4 488 €	-240 €	-654 €
Vantaa ja Kerava	63 €	3 787 €	2.6 %	4 304 €	-365 €	-760 €
Varsinais-Suomi	84 €	4 262 €	-0.3 %	3 990 €	-299 €	-629 €
Manner-Suomi yhteensä	98 €	4 294 €	-0.2 %	4 294 €	-239 €	-494 €

Kaikilla alueilla on hyväksytyt muutosohjelmat ja suunnitelmat talouden tasapainottamiseksi, mutta talouden tasapainotus etenee alueilla eritahtisesti. Alueet ovat laatineet muutosohjelmia vuosina 2023-2024, ja osa alueista on päivittynyt ohjelmaansa ja lisännyt tai täsmentänyt sopeutumistavoitteita ja toimenpiteitä.

Valtiovarainministeriö on tehnyt alueille kyselyn muutosohjelmien toimenpiteistä alkusyksystä 2024. Alueilta pyydettiin tietoa toimenpiteistä luokiteltuna erityyppisiin toimiin, toimien euromäärästä sekä arviota toimeenpanon todennäköisyydestä. Vastausten perusteella alueet, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ovat arvioineet muutosohjelmansa sopeutustavoitteiden toteutumisen todennäköisyyttä vuodelle 2024, mutta eivät ole esittäneet ennustetta vuosille 2025-2026 (Taulukko 2).

Alueiden oman arvion mukaan noin puolet vuodelle 2024 asetetuista kustannusvaikutuksista olisi toteutumassa. Osalla alueista muutosohjelmat sisältävät toimenpiteitä, joille ei ole voitu määrittää kustannusvaikutuksen tasoa.

Taulukko 2. Muutos- ja uudistusohjelmien tavoitellut kustannusvaikutukset 2024-2026, osuus rahoituksesta ja ennuste 2024 Lähde: Hyvinvointialueiden muutosohjelmien Excel-raportit valtioneuvostolle, rahoitus VM:n 23.9.2024 julkaisema rahoituksen painelaskelma vm.fi/rahoituslaskelmat.

Alue	Tavoite 2024	Osuus rahoituksesta (%) 2024	Ennuste 2024	Ennusteen osuus tavoitteesta (%) 2024	Tavoite 2025	Osuus rahoituksesta (%) 2025	Tavoite 2026	Osuus rahoituksesta (%) 2026
Etelä-Karjala	21 542 849 €	3.8 %	13 759 187 €	64 %	30 735 045 €	5.1 %	65 135 000 €	10.4 %
Etelä-Pohjanmaa	15 347 300 €	1.7 %	2 761 000 €	18 %	20 512 600 €	2.1 %	20 611 950 €	2.1 %
Etelä-Savo	31 450 000 €	4.4 %	22 397 000 €	71 %	16 977 000 €	2.2 %	6 335 000 €	0.8 %
Helsinki	26 548 038 €	1.0 %	15 856 787 €	60 %	15 447 750 €	0.5 %	7 616 000 €	0.2 %
HUS	149 700 000 €		97 280 000 €	65 %	237 600 000 €		257 600 000 €	
Itä-Uusimaa	7 096 000 €	1.8 %			10 392 000 €	2.4 %	8 568 000 €	1.9 %
Kainuu	9 905 500 €	2.6 %	7 308 000 €	74 %	16 440 000 €	4.1 %	17 048 000 €	4.1 %
Kanta-Häme	16 840 000 €	2.3 %	11 300 000 €	67 %	27 490 000 €	3.4 %		
Keski-Pohjanmaa	5 000 000 €	1.6 %	3 485 000 €	70 %	11 670 000 €	3.5 %	10 940 000 €	3.1 %
Keski-Suomi	47 743 000 €	4.0 %	20 404 850 €	43 %	69 015 000 €	5.4 %	90 185 000 €	6.9 %
Keski-Uusimaa	9 158 000 €	1.1 %	5 080 000 €	55 %	42 864 500 €	5.0 %	21 424 000 €	2.4 %
Kymenlaakso	9 000 000 €	1.1 %	5 100 000 €	57 %	8 300 000 €	0.9 %	10 900 000 €	1.2 %
Länsi-Uusimaa	58 425 000 €	3.3 %			58 425 000 €	3.0 %	58 425 000 €	2.8 %
Lappi	47 000 000 €	5.1 %	8 983 000 €	19 %	98 000 000 €	9.7 %	98 000 000 €	9.3 %
Päijät-Häme	18 000 000 €	2.0 %	14 901 000 €	83 %				
Pirkanmaa	120 200 000 €	5.3 %	67 000 000 €	56 %	176 400 000 €	7.0 %	223 000 000 €	8.5 %
Pohjanmaa	27 909 564 €	3.5 %	27 986 000 €	100 %	30 000 000 €	3.6 %	22 000 000 €	2.5 %
Pohjois-Karjala	10 000 000 €	1.3 %	10 000 000 €	100 %	20 000 000 €	2.4 %	20 000 000 €	2.3 %
Pohjois-Pohjanmaa	130 000 000 €	7.2 %	53 620 000 €	41 %	130 000 000 €	6.6 %	167 000 000 €	8.0 %
Pohjois-Savo	32 650 000 €	2.7 %	21 138 000 €	65 %	15 800 000 €	1.2 %	47 300 000 €	3.5 %
Satakunta	31 300 000 €	3.1 %	18 525 000 €	59 %	88 000 000 €	8.2 %		
Vantaa ja Kerava	23 399 876 €	2.2 %	16 000 416 €	68 %	28 932 088 €	2.4 %	28 932 088 €	2.3 %
Varsinais-Suomi	49 010 000 €	2.4 %	32 297 000 €	66 %	130 516 000 €	5.6 %	274 136 000 €	11.2 %
Manner-Suomi yhteensä	897 225 127 €	3.5 %	475 182 240 €	55 %	1 283 516 983 €	3.9 %	1 455 156 038 €	4.6 %

3. Hyvinvointialueiden rahoituksen kehitys vuonna 2025

Rahoituksen kasvu vuodelle 2025 vuodesta 2024 on suurinta Varsinais-Suomen (13 %), Vantaa-Keravan (13 %), Länsi-Uusimaan (10 %), Pirkanmaan (10 %) ja Lapin (10 %) hyvinvointialueille (Taulukko 3). Rahoituksen suuri kasvu näille alueille selittyy sekä (i) rahoituksen määräytymistekijöiden tilastotietojen päivittymisellä että (ii) rahoitukseen ensi kertaa lisättävällä rahoituksen lakisääteisellä jälkikäteistarkistuksella ja sen kohdentumisella rahoituslain määräytymistekijöiden perusteella.

Taulukko 3. Rahoituksen aluekohtainen kasvu vuodelle 2025 verrattuna vuoteen 2024.

Hyvinvointialue	Rahoituksen kasvu vuodelle 2025, milj. euroa	Rahoituksen kasvu vuodelle 2025, euroa/asukas	Rahoituksen kasvu vuodelle 2025, prosenttia
Helsinki	250	370	9 %
Vantaa ja Kerava	139	487	13 %
Länsi-Uusimaa	184	372	10 %
Itä-Uusimaa	36	362	9 %
Keski-Uusimaa	62	301	8 %
Varsinais-Suomi	261	532	13 %
Satakunta	74	350	7 %
Kanta-Häme	66	387	9 %
Pirkanmaa	231	428	10 %
Päijät-Häme	61	299	7 %
Kymenlaakso	65	407	8 %
Etelä-Karjala	34	273	6 %
Etelä-Savo	48	366	7 %
Pohjois-Savo	84	338	7 %
Pohjois-Karjala	57	350	7 %
Keski-Suomi	78	286	7 %
Etelä-Pohjanmaa	55	288	6 %
Pohjanmaa	56	318	7 %
Keski-Pohjanmaa	21	312	7 %
Pohjois-Pohjanmaa	172	412	10 %
Kainuu	29	418	8 %
Lappi	89	507	10 %
Manner-Suomi yht.	2 151	386	9 %

Rahoituksen jälkikäteistarkistus voimistaa rahoituksen määräytymistekijöiden muutoksen vaikutusta vuoden 2025 rahoituksen aluekohtaiseen kohdentumiseen vuodesta 2024. Tämä johtuu siitä, että myös jälkikäteistarkistuksen määrä, n. 1,4 mrd. euroa, kohdennetaan hyvinvointialueille uusimmilla tilastotiedoilla päivitettyjen määräytymistekijöiden perusteella.

Vuoden 2025 rahoituksen määräytymisessä käytettävät palvelutarvekertoimet ovat muuttuneet merkittävästi vuodesta 2024 ja niiden muutos osaltaan selittää rahoituksen aluekohtaista muutosta vuodelle 2025, ja tästä syystä osalle alueista rahoituksen kasvu on suurempaa kuin muille. Myös muiden rahoituslain määräytymistekijöiden tilastotietojen (mm. asukasluku) päivittyminen muuttaa rahoituksen kohdentumista alueiden välillä kuluva vuodesta. Koska aluekohtaisten tarvekertoimien perusteella muodostettu asukaskohtainen laskennallinen sote-rahoitus kerrotaan asukasluvulla, on rahoituksen kasvu suurinta niillä alueilla, joilla väestönkasvu on suurinta ja joilla myös tarvekertoimet ovat kasvaneet.

Hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointialueiden rahoitusmallia kehitetään tutkimukseen perustuen siten, että tarve-perusta säilyy päätöksänsä. Lisäksi tarkastellaan muiden tekijöiden painoarvoa. Samalla selvitetään

mallin edelleen kehittämistä siten, että se huomioisi nykyistä vahvemmin eri alueiden erityispiirteet muun muassa väestörakenteessa ja -sosiaalisissa ongelmissa sekä palveluiden käytön koko väestön, ei vain julkisten palveluiden käyttäjien, osalta (esimerkiksi työterveyden diagnoositiedot). Valmistelussa muutosten vaikutuksia arvioidaan kokonaisuutena ja alueittain varmistuen, että asukkaiden peruspalvelut ja kielelliset oikeudet turvataan. Rahoitusmallin tarkastelun yhteydessä hallintomuutokseen liittyvien siirtymävaiheen ratkaisujen toimivuus selvitetään. Rahoitusmalliin tehtävien muutokset tulisivat voimaan vuoden 2026 alusta.

Pitkälle meneviä johtopäätöksiä hyvinvointialueiden rahoitusmallin toimivuudesta on tässä vaiheessa ennen aikaista tehdä. On kuitenkin selvää, että rahoitusmallin valmistelussa ei osattu ennakoida ensimmäisten vuosien alijäämän suuruutta. Ensimmäisen toimintavuoden 1,3 mrd. euron alijäämä ja alueiden ennakoima n. 1,4 mrd. euron alijäämä vuoden 2024 osalta johtuu useasta eri syystä. Näistä syistä yksi suurimpia on vuonna 2022 solmittu sote-palkkaratkaisu, joka korotti palkkoja muita aloja enemmän. Rahoitusmalli ei huomioi palkkaratkaisun vaikutusta täysimääräisesti, vaan ainoastaan yleisen ansiotason muutoksen. Yleisen ansiotasoindeksin käyttö osana hyvinvointialueindeksiä on kuitenkin ollut perusteltu valinta, jolla on tavoiteltu kustannusten hillintää. Sote-palkkaratkaisu, ja erityisesti hoitajien palkkaratkaisu, kuitenkin selittää hyvinvointialueiden nopeaa kustannusten kasvua vuosina 2023 ja 2024, sekä hyvinvointialueiden rajallisia mahdollisuuksia hillitä kustannusten kasvua tältä osin ottaen huomioon palveluiden tuottamisen työvoimavaltaisuus ja alueiden velvoite turvata lakisääteiset palvelut.

4. VM:n skenaariolaskelmia: alueiden sopeuttamistoimet ja alijäämien kattaminen 2026 loppuun mennessä

Hyvinvointialueiden tulee kattaa vuonna 2023 ja tämän jälkeen kertyneet alijäämät vuoden 2026 loppuun mennessä.

Aluekohtaisiin edellytyksiin kattaa kertynyt alijäämä määräajassa vuoden 2026 loppuun mennessä vaikuttaa suuresti se, kuinka paljon alijäämää on alueelle kertynyt vuonna 2023 ja ennakoitu alueiden tilinpäätösennusteissa kertyvän vuonna 2024 sekä siitä miten alueen rahoitus kehittyy vuosina 2025 ja 2026 ja missä määrin alueen on mahdollista sopeuttaa toimintaansa lakisääteisiä palveluita vaarantamatta.

VM on tehnyt alijäämien kattamisesta kaksi erilaista aluekohtaista skenaariolaskelmaa (Otsikko 4.1), jotka ovat laskennalliset ja sisältävät paljon epävarmuuksia. Skenaariolaskelmien perusteella näyttää hyvin todennäköiseltä, että iso osa alueista ei saa katettua alijäämiään vuoden 2026 loppuun mennessä muutosohjelmista huolimatta.

Siten edes täysimääräisesti toteutuessaan suurella osalla alueista muutosohjelmien toimet eivät ole riittäviä alijäämien kattamiseen määräajassa. Tätä selittää ennen kaikkea vuoden 2023 toteutunut ja vuodelle 2024 ennakoitu alijäämä, jonka kiinni kurominen kahdessa vuodessa osoittautuu usealla alueella erittäin haastavaksi. Joillakin alueilla muutosohjelman avulla tavoiteltu sopeutus saattaisi olla riittävä, mutta ohjelman täysimääräistä toteutumista voidaan pitää varsin epätodennäköisenä erityisesti, jos se tarkoittaisi esim. yli 5 % sopeuttamista suhteessa rahoituksen ennakoituun tasoon (ks. Taulukko 2).

Alueiden tilinpäätösennusteiden mukainen alijäämä olisi n. 1,4 mrd. euroa vuonna 2024. Tämän suuruinen alijäämä ylittäisi rahoituksen jälkikäteistarkistukselle varatun kehysvarauksen n. 125 milj. eurolla vuonna 2026.

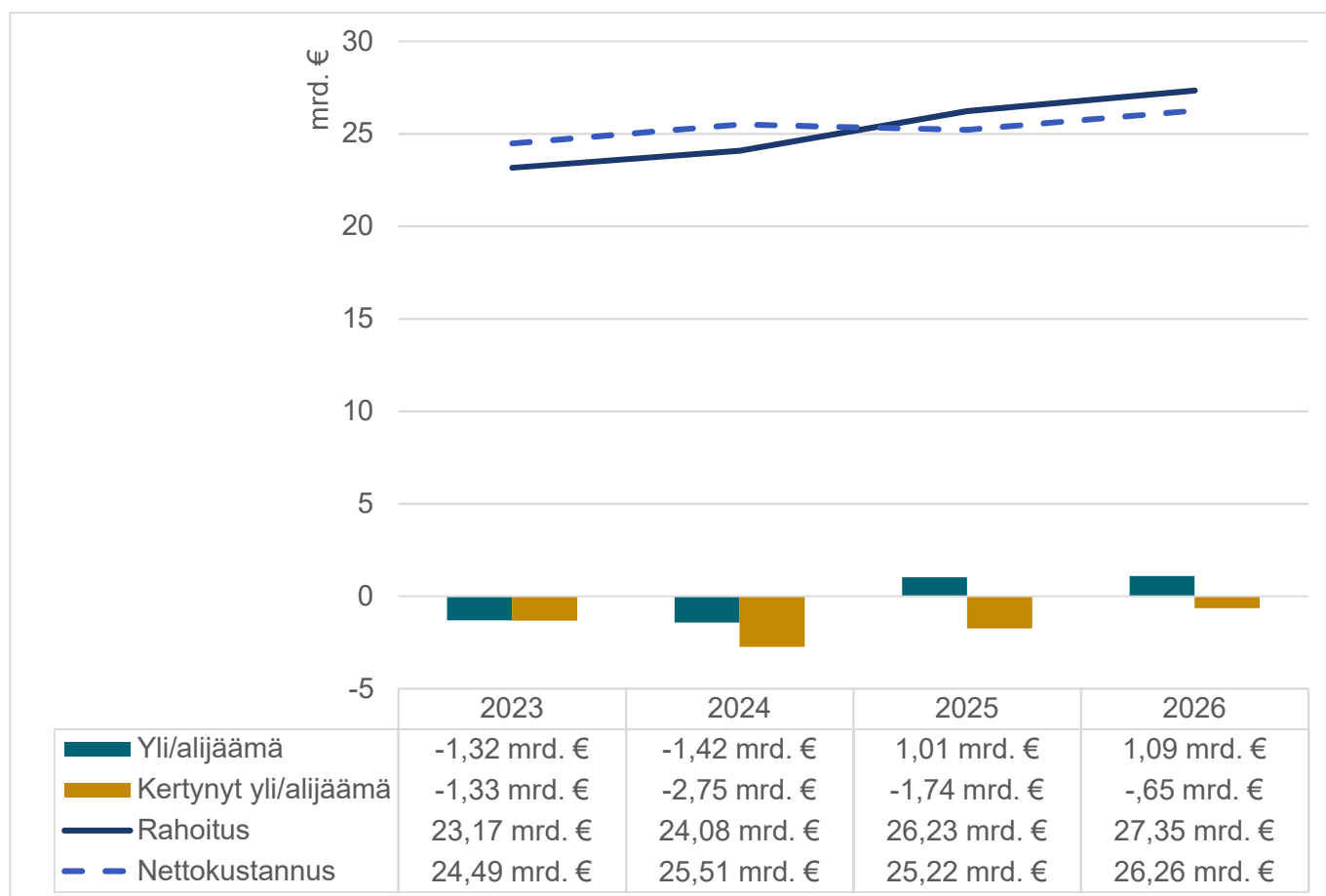
- Jos alueiden ilmoittamat sopeutustoimet vuosille 2025 ja 2026 toteutuisivat täysimääräisinä (skenaario A), kehysvarausta jäisi käyttämättä n. 650 milj. euroa vuonna 2027 ja n. 500 milj. euroa vuonna 2028, koska alueiden tilikauden tulos olisi yhteenlaskettuna n. 1 mrd. euroa ylijäämäinen vuosina 2025 ja 2026.
- Jos kehysvarauksen riittävyyttä arvioidaan varovaisuusperiaatteella olettaen (skenaario B) kehysvaraus ylittyisi n. 120 milj. euroa vuonna 2027 ja 300 milj. euroa vuonna 2028.

4.1. Hyvinvointialuetalouden kehitys kahdessa eri skenaariossa

Skenaariossa A huomioidaan alueiden omien muutosohjelmien sopeutustavoitteet täysimääräisesti, jolloin hyvinvointialuetalous kääntyisi ylijäämäiseksi vuonna 2025, mutta alueelliset erot olisivat suuria ja vain kuusi aluetta pystyisi kattamaan alijäämänsä vuoden 2026 loppuun mennessä.

Skenaariossa B alueiden vuoden 2024 alijäämään ja vuosien 2025 ja 2026 sopeutustavoitteisiin suhtaudutaan konservatiivisemmin, jolloin alijäämän saisi katettua vuoden 2026 lopulla vain kolme aluetta.

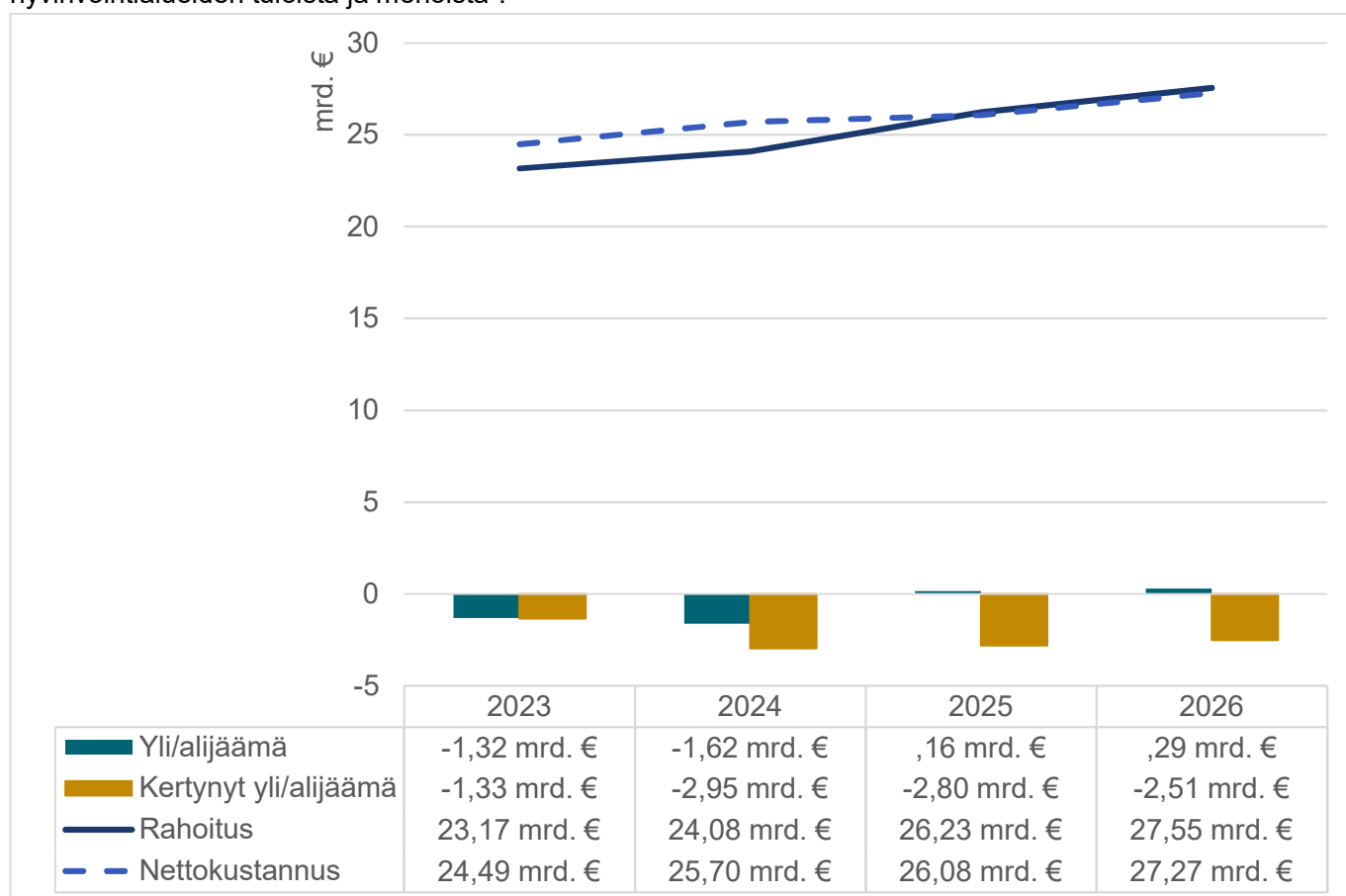
Kuviossa 2 on kuvattu skenaarion A mukainen hyvinvointialuetalouden kehitys vuosina 2023–2026. Kuvioista havaitaan, että tässä skenaariossa hyvinvointialuetalous kääntyisi selkeästi ylijäämäiseksi vuonna 2025 ja 2026, mutta nämä ylijäämät eivät riittäisi kattamaan vuosina 2023 ja 2024 kertyviä alijäämiä. Lisäksi havaitaan, että nettokäyttökustannukset laskisivat vuosina 2024–2025 (-1,1 %) alueiden täysmääräisten sopeutustoimien johdosta. Tätä voidaan pitää epätodennäköisenä huomioiden sote-menojen yleinen merkittävä menopaine. Tämän epärealistisen negatiivisen kasvuolehtaman takia tässä muistiossa on esitetty myös edellä mainittu konservatiivisempi skenaario B.

Kuvio 2. Hyvinvointialuetalouden kehitys vuosina 2023–2026 skenaariossa A (alueiden muutosohjelmien toimet toteutuvat täysimääräisesti vuosina 2025 ja 2026).

Kuviossa 3 on vastaavasti kuvattu skenaarion B mukainen hyvinvointialuetalouden kehitys vuosina 2023–2026. Kuvioista havaitaan, että tässä skenaariossa hyvinvointialuetalous kääntyisi niukasti ylijäämäiseksi vuonna 2025 ja 2026, mutta nämä ylijäämät eivät riittäisi kattamaan vuosina 2023 ja 2024 kertyviä alijäämiä

ja kertynyt alijäämä vuoden 2026 olisi huomattavan suuri (yli 2,5 mrd. euroa). Tämä skenaario on toisaalta kohtalaisen lähellä VM:n kansantalousosaston valtion vuoden 2025 talousarvion yhteydessä julkaistua arviota hyvinvointialueiden tuloista ja menoista¹.

Kuvio 2. Hyvinvointialuelouden kehitys vuosina 2023–2026 skenaariossa B (alueiden muutosohjelmien toimista huomioitu puolet vuosille 2025 ja 2026 ja vuoden 2024 alijäämää heikennetty).

Taulukossa 4 on kuvattu molempien skenaarioiden mukaiset aluekohtaiset alijäämät absoluuttisina lukuina ja per asukas vuoden 2023 väestön mukaisesti. Taulukosta havaitaan, että aluekohtaiset erot kertyneessä alijäämässä per asukas ovat suuria molemmissa skenaarioissa. Vaikka näitä aluekohtaisia lukuja molemmissa skenaarioissa voidaan pitää puhtaasti laskennallisina ja niihin liittyy paljon epävarmuutta, on tärkeää huomata, että osalla alueista kertyneen alijäämän mittaluokka on niin suuri (>500 e/as.), että on hyvin epätodennäköistä, että alue pystyisi kovillakaan sopeutustoimilla kuroma an alijäämän kiinni määräajassa.

Taulukko 4. Hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin sotepe-toimialan kertyneet alijäämät ja alijäämät per asukas vuoden 2026 lopussa kahdessa eri skenaariossa (HUOM! luvut ovat tarkkuudestaan huolimatta puhtaasti laskennallisia).

¹

<https://budjetti.vm.fi/sisalto.jsp?year=2025&lang=fi&maindoc=/2025/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:79:85>

Alue	Skenaario A		Skenaario B	
	Kertynyt alijäämä 2026 (milj. euroa)	Kertynyt alijäämä 2026 per asukas	Kertynyt alijäämä 2026 (milj. euroa)	Kertynyt alijäämä 2026 per asukas
Etelä-Karjala	-39	-315 €	-98	-780 €
Etelä-Pohjanmaa	-125	-656 €	-161	-845 €
Etelä-Savo	-92	-711 €	-116	-896 €
Helsinki	366	543 €	221	328 €
Itä-Uusimaa	-89	-899 €	-122	-1 228 €
Kainuu	-38	-548 €	-62	-879 €
Kanta-Häme	-183	-1 079 €	-224	-1 321 €
Keski-Pohjanmaa	-48	-715 €	-65	-960 €
Keski-Suomi	-253	-926 €	-354	-1 296 €
Keski-Uusimaa	-80	-389 €	-157	-762 €
Kymenlaakso	-173	-1 091 €	-198	-1 246 €
Lappi	2	10 €	-112	-636 €
Länsi-Uusimaa	308	622 €	144	291 €
Pirkanmaa	292	541 €	55	101 €
Pohjanmaa	-88	-496 €	-128	-719 €
Pohjois-Karjala	-28	-174 €	-61	-375 €
Pohjois-Pohjanmaa	124	296 €	-55	-133 €
Pohjois-Savo	-215	-867 €	-268	-1 080 €
Päijät-Häme	-146	-713 €	-179	-875 €
Satakunta	-81	-381 €	-187	-881 €
Vantaa ja Kerava	-169	-592 €	-251	-880 €
Varsinais-Suomi	105	214 €	-132	-269 €
Manner-Suomi yhteensä	-652	-117 €	-2 509	-450 €

4.2. Skenaarioiden laskentaoletukset

Molempien skenaarioiden kustannusurien pohjana käytetään hyvinvointialueiden puolivuotisraportoinnin yhteydessä toimittamia tilinpäätösennusteita, joiden mukaan tämän vuoden alijäämä olisi noin 1,42 mrd. euroa. Kunkin alueen oma ennuste luo pohjan aluekohtaisille nettokäyttökustannuksille². Vuosien 2025 ja 2026 nettokäyttökustannuksia ilman alueiden omia sopeutustoimia arvioidaan huomioimalla THL:n AlueSOME-mallin mukainen aluekohtainen palvelutarpeen kasvu. Palvelutarpeeseen lisätään VM:n kansantalousosaston vuoden 2025 valtion talousarvion yhteydessä julkaiseman ennusteen hintakomponentti³ ilman alueiden sopeutustoimia.

Skenaariossa A edellä lasketusta vuosien 2025 ja 2026 aluekohtaisista nettokäyttökustannuksista vähennetään alueiden muutosohjelmien sopeuttamistavoitteet (ks. Taulukko 2) täysimääräisesti. Mikäli alue ei ole ilmoittanut kyseiselle vuodelle sopeutustavoitetta käytetään ko. vuonna edellisen vuoden sopeutustavoitetta. Tämän jälkeen nämä sopeutustoimet huomioivat nettokäyttökustannukset vähennetään VM:n 23.9.2024 julkaiseman rahoituksen painelaskelman mukaisesta rahoituksesta, minkä avulla voidaan laskea vuosien 2025 ja 2026 yli/alijäämäarviot sekä arvio vuoden 2026 lopussa kertyneestä yli/alijäämästä.

Skenaariossa B muutosohjelmien sopeuttamistavoitteita vuosille 2025 ja 2026 korjataan kertomalla jokaisen alueen sopeuttamistavoite luvulla 0,5. Tämän kertoimen avulla pyritään huomioimaan tasapuolisesti sopeutukseen liittyvää merkittävää epävarmuutta. Kertoimen pohjana on käytetty alueiden vuoden 2024

² Nettokäyttökustannukset = -1 * Toimintakate + poistot + rahoituskulut

³ Vuodelle 2025 3,0 % ja vuodelle 2026 3,9 %

sopeutustavoitteiden ennusteen ja tavoitteen suhdetta koko maan osalta painotettua (ks. Taulukko 2, sarake 5).

Vuoden 2024 osalta tilinpäätösennusteiden alijäämää puolestaan heikennetään noin 190 milj. eurolla perustuen alueiden toimittamiin elokuun taloustietoihin, joista havaitaan merkittävää kustannusten nousupainetta suhteessa tilinpäätösennusteisiin. Esimerkiksi elokuussa alueiden yhteenlasketut kumulatiiviset toimintakulut vuoden alusta olivat 5 % edellisvuotta korkeammat, kun alueiden tilinpäätösennusteissa ennakoidaan vain 3,8 % kasvua edelliseen vuoteen. Tämä heikennys on jaettu tasaisesti kaikkien alueiden kesken nettokustannusten suhteessa.

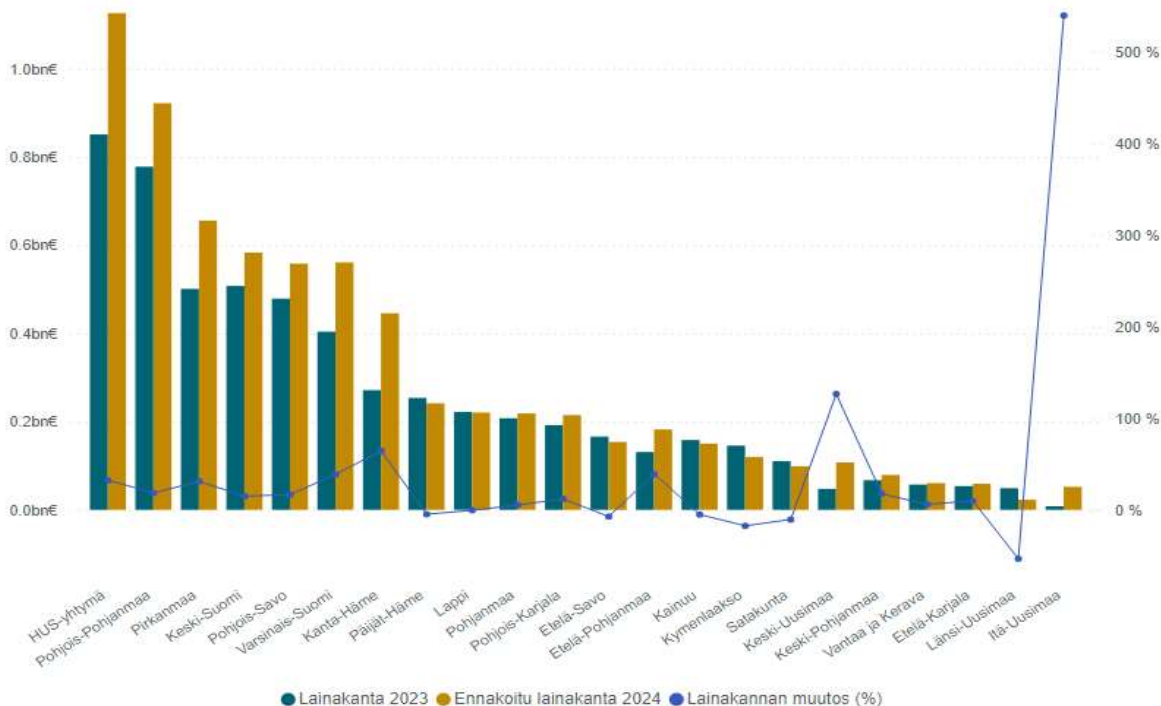
Lopulliset vuosittaiset yli/alijäämät sekä kertynyt yli/alijäämä vuoden 2026 lopussa lasketaan vähentämällä vuosittaiset nettokäyttökustannukset vuoden 2024 suuremmalla alijäämällä korjatulla rahoituksen painelaskelmalla.

5. Lainanottovaltuudet

Valtioneuvosto päättää vuosittain kunkin hyvinvointialueen valtuudesta pitkäaikaisen lainan ottamiseksi. Hyvinvointialue saa ottaa päätöksen mukaisen määrän lainaa, jolla rahoitetaan investointisuunnitelman hankkeita. Päätös koskee hyvinvointialueiden lisäksi HUS-yhtymää. Lainanottovaltuus perustuu hyvinvointialueen lainanhoitokykyyn, ja se lasketaan lainojen enimmäismäärän ja vuoden alun ennakoidun lainamäärän erotuksena.

Valtioneuvosto muuttaa hyvinvointialueen lainanottovaltuutta, jos investointi on välttämätön palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai palvelujen turvaamiseksi eikä investointitarvetta voida kattaa muulla tavoin. Lainanottovaltuuden muuttamisesta voidaan päättää hyvinvointialueen hakemuksesta tai VM:n, STM:n tai SM:n aloitteesta. Vuoden 2023 valtuudet olivat yhteensä 5,5 mrd euroa, josta investointisuunnitelmiin on sidottu 4,8 mrd euroa (sis. neljä lainanottovaltuuden muutosta). Vuoden 2024 valtuudet ovat yhteensä 2,1 mrd euroa (sis. 14 lainanottovaltuuden muutosta). Vuoden 2025 alussa aiempia valtuuksia on käyttämättä arviolta 3,9 mrd euroa (Kuvio 3).

Lainakannan kehitys 2023-2024

Kuvio 3. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän lainakannan kehitys 2023-2024.

Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän lainakanta on vuoden 2025 alussa yhteensä 6,7 mrd euroa. VM on 17.10.2024 vastaanottanut yhteensä 9 lainanottovaltuuden muutoshakemusta vuodelle 2025 ja näitä koskevat hakemusten käsittelyprosessit ovat käynnissä.

6. Ministeriöiden muutostuki alueille

Syksyn 2024 budjettiriihen yhteydessä hallitus linjasi, että seuranta ja vuoropuhelua hyvinvointialueiden kanssa tiivistetään. Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen kertoi tiedotustilaisuudessaan 24.9., että lakisääteisten hyvinvointialueneuvottelujen lisäksi valtio kutsuu Itä-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Lapin, Satakunnan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueet keskustelemaan tarkemmin ministeriöiden edustajien kanssa. Alueiden valinta perustui kokonaisarvioon, joka tehtiin pohjautuen alueiden talouden tilanteeseen, arvioon vuoden 2025 rahoituksesta ja tulevien vuosien sopeutustarpeesta sekä alueiden omiin arvioihin muutosohjelmiansa toimenpiteiden kustannusvaikutuksista ja niiden toteutumisesta.

VM:n ja STM:n tarjoaman muutostuen, johon SM ja THL soveltuvien osin osallistuvat, vastaanottaminen on alueille vapaaehtoista. Prosessiin ilmoittautuneiden alueiden kanssa käydään lakisääteisten neuvottelujen lisäksi tarkentavat keskustelut kunkin alueen tilanteesta, uudistumisesta ja sopeutustoimien päätöksenteon tilanteesta. Keskustelujen tavoitteena on tukea hyvinvointialueen kestävästä talouden ja toiminnan suunnittelusta, uudistumiskykyä sekä muutosohjelmien ja muiden sopeutustoimien päätöksentekoa. Alueiden odotetaan nostavan keskusteluun taloutensa tasapainottamisen kannalta keskeisiä teemoja, joihin ne toivovat tukea ja ratkaisuvaihtoehtoja. Keskusteluissa tunnustetaan keinoja, joilla alue voi uudistaa toimintaansa. Esimerkkinä ja vertailukohteina voivat toimia ratkaisut tai käytännöt, joita muut alueet ovat toteuttaneet onnistuneesti ja tuloksellisesti.

Keskustelut on tarkoitus aloittaa marraskuussa 2024 ja niille on varattu aikaa 31.3.2025 asti. Muutostuen tulokset julkaistaan 31.5.2025 mennessä.

7. Valmistautumista syksyn 2024 hyvinvointialuekohtaisiin neuvotteluihin

Lakisääteiset vuotuiset hyvinvointialuekohtaiset neuvottelut järjestetään 29.10.–11.12.2024. Neuvotteluissa tarkastellaan hyvinvointialueen tilannekuvaa (mm. Väestön palvelutarve, palvelujen saatavuus, laatu, vaikuttavuus, henkilöstön riittävyys ja osaaminen). Lisäksi arvioidaan hyvinvointialueen kustannusten ja rahoituksen toteutunutta ja tulevaa kehitystä sekä hyvinvointialueella toteutettavia kustannusten hallintaa tukevia ja muita toimenpiteitä, joilla hyvinvointialueen tehtävien hoitaminen ja palvelujen saatavuus voidaan käytettävissä olevalla rahoituksella turvata.

Vuonna 2023 ministeriöt antoivat kaikille hyvinvointialueelle järjestämistä ja taloutta koskevia toimenpidesuosituksia toiminnan vaikuttavuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden edistämiseksi. Vuoden 2024 neuvotteluissa arvioidaan näiden toimenpidesuosituksen toteutumista ja tarpeellisuutta.

Etelä-Karjala

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 39 milj. euroa (575 e/as.). Alue tavoittelee 118 milj. euron sopeuttamista vuosina 2023–2026, ja pyrkii saavuttamaan talouden tasapainon vuoden 2026 loppuun mennessä. Säästötoimenpiteitä on käynnissä, mutta tavoitteiden saavuttamiseen liittyy riskejä. Keväällä 2024 sosiaali- ja terveystalouden vuosikohtaisista säästötavoitteista oli kuitenkin saavutettu jo noin puolet. Aluevaltuuston keväällä 2024 päättämät palveluverkon strategiset linjaukset uudistavat koko palvelujärjestelmän, jota varten on tehty palveluverkkoanalyysi vuonna 2023 syksyllä. Palveluverkkolinjauksien mukaan palvelut järjestetään asiakaslähtöisesti, ja niiden saatavuus ja saavutettavuus varmistetaan usealla palvelukanavalla. Tämä tarkoittaa liikkuvien ja digitalisten palvelujen lisäämisen rinnalla palvelujen tarjoamista kahdella laajan palveluvalikoiman hyvinvointiasemalla, ja eri tavoin resursoituilla perustason asemilla. Palvelut järjestetään monituottajamallilla, sekä tiiviissä kumppanuudessa kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Mittava uudistus tulee kestäväksi vuosia.

Etelä-Pohjanmaa

Ensimmäiseltä toimintavuodelta kertynyt alijäämä oli asukaskohtaisesti maan keskitasoa. Tulosta heikensi erityisesti palvelujen ostot ja henkilöstökulut. Merkittävimmät taseinvestoinnit ovat edesspäin Toimitila 2040 -hanketta koskevien linjausten täsmennyttä. Asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset olivat maan suurimman kolmanneksen joukossa, mutta väestön palvelutarpeeseen suhteutettuna maan keskitasoa. Palvelutarpeeseen suhteutettu kustannuskehitys on viimeisen kuuden vuoden aikana ollut selvästi muuhun maahan verrattuna suurempaa. Talouden tasapainoa haetaan laajalla muutosohjelmalla, jonka toimeenpano etenee suunniteltua hitaammin. Talouden tasapainottamistoimenpiteillä tavoitellaan kertyneiden alijäämien (yht. n. 100 milj. euroa) kattamista vuoden 2026 loppuun mennessä. Vuoden 2024 alijäämän ennakoitaan päätävän viime vuoden tasolle. Rahoituksen jälkikäteistarkastus on alueelle myönteinen. Talouden tasapainon saavuttaminen vuoden 2026 loppuun mennessä riippuu siitä, miten alue pystyy vauhdittamaan sopeuttamistoimien etenemistä.

Etelä-Savo

Etelä-Savon hyvinvointialueen vuoden 2023 asukaskohtainen alijäämä oli selvästi suurempi kuin maassa keskimäärin (43 milj. euroa, 331 e/as., koko maa 237 e/as). Alijäämää kertyi inflaatiosta, palkkatarkistuksista ja väestön ikääntymisen aiheuttamasta kustannusten kasvusta. Lisäksi työvoimavuokrauksen yleistymisen, ostopalvelujen käytön lisääntyminen ja niiden hintojen nousu aiheutti ennakoimattomia kustannuksia. Alueen talouden näkymät ovat vaikeat, vaikka vuoden 2024 alijäämäennuste on talousarviota pienempi myönteisen tulokehityksen ansiosta. Tilinpäätösennusteen perusteella kumulatiivista alijäämää kertyy silti 74,8 miljoonaa euroa vuonna 2024. Alijäämäkertymän ja ennakoitua pienemmän valtionrahoituksen myötä alueen sopeuttamistarve vuosille 2024–2028 on arviolta n. 133 milj. euroa. Vuodelle 2024 on päätetty sopeutustoimia jo 31,4 milj. euron edestä. Vuosina 2025–2026 tavoitellaan yhteensä 56 milj. euron säästöjä. Kumulatiivinen sopeuttamistavoite on siten n. 87 milj. euroa vuosina 2024–2026. Lokakuun alussa tehtiin uusia päätöksiä sopeuttamisohjelmasta, mutta

monia päätöksiä myös päätettiin valmistella uudelleen talousarviovalmistelun yhteydessä. Alueen muutosohjelmassa korostuvat palvelujen sisältöjen uudistamisen lisäksi säästöpainotteiset toimenpiteet, joissa säästöjä tavoitellaan muun muassa toimitilatehokkuudella, tietojärjestelmien irtisanomisella sekä henkilöstövähennyksillä. Toimintatuottoja pyritään kasvattamaan ulkoisvointialuemyynnillä. Fuusiohyötyjä tavoitellaan hallinnon ja palvelutuotannon tukipalveluissa sekä niiden hankinnoissa. Muutosohjelmassa alue pyrkii karsimaan ostopalveluita ja lisäämään omaa tuotantoa erityisesti lasten, nuorten ja perheiden palveluissa sekä vammaispalveluissa, ja selvittää lisäksi Vaalijalan tilannetta.

Helsinki

Helsingin tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 33 milj. euroa (49 e/as., joka on maan toiseksi pienin). Tämä on 2 milj. euroa vähemmän kuin kevään 2024 arviossa, mutta 28,5 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Alijäämäarvioon sisältyy jyvitetty HUS-yhtymän alijäämä. Vuoden 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on n. 6 milj. euroa. Helsingin asukaskohtainen alijäämä 6 e/as., joka on koko maan matalin. Helsingin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimialojen taloudellinen tulos kääntyy vuonna 2024 alijäämäiseksi, mikä johtuu pääasiassa HUS-yhtymän alijäämän jyvityksestä Helsingille ja muille Uudenmaan hyvinvointialueilla. Palvelurakenne perustuu monituottajamalliin, jossa ostopalvelujen osuus on merkittävä joissakin palvelumuodoissa. Asukaskohtaiset soten nettokäyttökustannukset ovat maan pienimpiä, mutta perusterveydenhuollon avohoidon reaalin nettokäyttökustannusten kasvu on ollut selkeästi nopeampaa kuin maassa keskimäärin. Tämä johtuu osittain lääkäriarvosta, jota on paikattu työvoimavuokrauksella. Työvoiman vuokrauksen osuus työvoiman kokonaiskustannuksista vuoden 2024 toisella vuosineljänneksellä on pysynyt samalla tasolla tai laskenut hieman. Helsingin muutosohjelman toimenpiteet ovat pääasiassa säästöpainotteisia ja toteutuneet v. 2024 maltillisesti, varsinkin kiinteistöjärjestelyjen, toimitilatehokkuuden ja kulujen karsimisen osalta. Helsingin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen investoinnit ovat maltillisia. Yhteistyö HUS-yhtymän ja Uudenmaa-tasoisien investointien suunnittelussa on aloitettu, eteneminen on ollut hidasta etenkin yhteishankintojen suunnittelussa.

Itä-Uusimaa

Itä-Uusimaan tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 46,1 milj. euroa (465 e/as., joka on maan kolmanneksi korkein). Tämä on 15,6 milj. euroa enemmän kuin kevään 2024 arviossa ja 32,2 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Alijäämäarvioon sisältyy jyvitetty HUS-yhtymän alijäämä. Vuoden 2024 asukaskohtainen alijäämäennuste (465 e/as.) on maan kolmanneksi korkein. Vuoden 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on n. 815 milj. E/as., joka on maan neljänneksi korkein. Palvelujärjestelmän taloutta keventää se, että alueen väestö on keskimääräistä terveempää ja painottuu nuorempiin ikäluokkiin. Ostopalvelujen osuus on suuri tietyissä palveluissa eikä vuokratyövoiman vähentäminen ole onnistunut. Työvoiman vuokrauksen osuus työvoiman kokonaiskustannuksista vuoden 2024 toisella vuosineljänneksellä on kasvanut, ja on korkeampi kuin vastaavaan aikaan vuonna 2023. Yli puolet alueen sopeutustoimista keskittyy palvelujärjestelmän ja sisältöjen uudistamiseen. Resursseja on pyritty lisäämään sosiaalipalveluihin ja nuorten palveluihin. Alueen alkuperäinen tuottavuusohjelma on osoittautunut riittämättömäksi, ja alue on käynnistynyt lisätoimien valmistelun. Uudet sopeutustoimet kohdistuvat suoraan palvelujärjestelmään ja voivat heikentää palvelujen saatavuutta. Alueen kustannuskehitykseen vaikuttaa Uudenmaan erillisyysratkaisu. Yhteistyö HUS-yhtymän ja Uudenmaa-tasoisien investointien suunnittelussa on aloitettu, eteneminen on ollut hidasta etenkin yhteishankintojen suunnittelussa. Alueen lainakanta on yli viisinkertaistunut vuodesta 2023. Alue ei ole hakenut lainanottovaltuuden muutosta vuodelle 2025.

Kainuu

Vuoden 2023 tilinpäätös jäi n. 19 milj. euroa alijäämäiseksi Tilinpäätösennusteen perusteella vuoden 2024 tulos on asettumassa alkuperäisen talousarvion tasolle -27 milj. euroon. Kainuun hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset ovat pysytelleet jo vuosia keskimääräistä korkeampina. Alueen palveluverkosto on ollut varsin kattava, ja tästä johtuen rakennemuutoksen tekeminen on osoittautunut haasteelliseksi. Korkeaan palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset ovat vain hieman yli maan keskitason. Palvelutarve on kasvanut suuren sairastavuuden ja ikääntymisen myötä, toisaalta esimerkiksi ikääntyneiden palveluja käyttävien painopiste on siirtymässä vanhimpiin ikäluokkiin ja palveluja käyttävien määrä on vähentynyt. Lasten ja nuorten osuus vähenee, jonka myötä myös palveluja voidaan allokoida uudella tavalla. Alueen talouden ja toiminnan tasapainottaminen etenee suunnitellusti neljässä aallossa, joista kaksi ensimmäistä käynnistyi vuoden

2023 aikana. Syksyllä 2024 käynnistyy kolmantena aaltona kehitysohjelma ja neljäs liittyy vuoden 2025 talousarvion valmisteluun. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä oli jo nähtävissä toimenpiteiden positiivista vaikutusta ikääntyneiden palveluihin. Vuoden 2024 alijäämäennuste on n. 2 milj. euroa talousarviota suurempi, vaikka asukaskohtainen rahoitus on selvästi maan keskitasoa korkeampi. Vaikka muutosohjelman toimeenpano on meneillään, on sen eteneminen hidasta ja tulokset näkyvät viiveellä.

Kanta-Häme

Ensimmäiseltä toimintavuodelta kertynyt alijäämä oli asukaskohtaisesti maan korkeimpia. Tulosta heikensivät erityisesti kallistuneet ostopalvelut. Alueelle on myönnetty lisälainanottovaltuutta kaksi kertaa asukaskohtaisen lainankannan ollessa reilusti maan keskitasoa suurempi. Investointisuunnitelmaa hallitsee Ahveniston sairaalahanke. Asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset ylittivät maan keskitason vuonna 2023, mutta väestön palvelutarpeeseen suhteutettuna kustannukset olivat maan keskitasoa. Kustannusrakenteessa näkyy edelleen alueen lähtötilanne ja painotus raskaisiin palveluihin, vaikka palvelurakenteiden keventäminen on lähtenyt liikkeelle. Talouden tasapainottamistoimenpiteet ovat käynnissä ja niillä tavoitellaan kertyneiden alijäämien (yht. n. 140 milj. euroa) kattamista vuoden 2026 loppuun mennessä. Vuoden 2024 alijäämä on kasvamassa noin 40 prosenttia verrattuna ensimmäiseen toimintavuoteen.

Keski-Pohjanmaa

Henkilöstökulut ja ostopalvelujen määrän kasvu ja hintojen korotukset kasvattivat vuoden 2023 alijäämää talousarviota suuremmaksi (alijäämää 18 milj. euroa). Asukaskohtaiset kustannukset ovat pysytelleet jo vuosia muuta maata korkeampina, mutta suhteessa palvelutarpeeseen kustannukset ovat kuitenkin kasvaneet maltillisemmin. Keski-Pohjanmaalla sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä on tehty jo ennen hyvinvointialuetta, joka näkyy muun muassa kykyä tehdä nopeita palvelurakenteen muutoksia. Väestö on nuorta, mutta sen ikääntyminenkin on muuta maata nopeampaa. Lasten ja nuorten kasvava tarve erityisesti perustason mielenterveyspalveluille sekä ikääntyneiden tarve ennakoiville ja matalan kynnyksen palveluille asettavat toiminnan ja talouden tasapainottamiselle lisäpaineita. Soite 2030-ohjelma hyväksyttiin vuonna 2023. Alkuvuodesta 2024 ohjelmaa täydennettiin ja aikataulutusta tarkennettiin. Soite 2030-ohjelma II sisältää muun muassa palveluverkkomuutoksiin tähtääviä linjauksia. Merkittävimmät toimenpiteet kohdistuvat palvelujärjestelmän ja sisältöjen uudistamiseen. Strategisen vaikuttavuustavoitteen mukaisesti johtamisjärjestelmä uudistuu syksyllä 2024. Alueen talouden näkymät ovat tasapainoiseksi laadittua talousarviosuunnitelmaa heikommat palvelujen ostojen nostaessa kustannustasoa. Muutosohjelman toimenpiteet eivät vielä näkyneet tilinpäätösennusteessa vuodelle 2024, joka oli n. 22 milj. euroa alijäämäinen.

Keski-Suomi

Keski-Suomen hyvinvointialueen vuoden 2023 asukaskohtainen alijäämä oli maan toiseksi suurin (415 e/as., yht. 113,5 milj. euroa). Tulosta heikensivät yleinen inflaatiokehitys, ostopalvelujen hinnankorotukset, palkkaratkaisut ja väestön palvelutarpeen kasvu. Hyvinvointialueen talouden näkymät ovat tasapainoiseksi laadittua taloussuunnitelmaa selvästi heikommat. Vuoden 2024 alijäämän ennakoidaan kasvavan yli kaksinkertaiseksi alkuperäiseen talousarvioon verrattuna ja asettuvan lähes edellisen vuoden tasolle (112 milj. euroa). Tämä kasvattaisi katettavan alijäämän yli 225 milj. Euroon. Tuottavuusohjelmalla tavoitellaan kokonaisuutena vuosille 2024–2026 yht. 207 milj. euron kustannusvaikutusta, josta vuodelle 2024 kohdistuu 48 milj. euroa. Talouden tasapainottamistoimien konkreettiset vaikutukset realisoituvat pitkällä aikavälillä ja erityisesti tulos- ja kassavirtavaikutukset näkyvät viiveellä. Alue arvioikin vuoden 2024 tavoitteesta toteutuvan vain vajaa puolet. Suurimmat tavoitteet on asetettu fuusiohyötyjä tuottaville ja palvelujärjestelmää ja sisältöjä uudistaville toimenpiteille. Tuottavuusohjelman fuusiohyötytoimenpiteitä ovat esimerkiksi hankintojen ja ostojen strateginen hyödyntäminen, kuten kunnilta siirtyneiden sopimusten sanominen irti, ja uudelleen kilpailuttaminen, aine- ja tarvikeostosten kustannusten vähentäminen, kuljetusten kilpailutus ja yhdistäminen sekä tukipalvelujen prosessien ja toimintamallien tehostaminen. Säästöpainotteisia kohdistetaan esimerkiksi henkilöstön vähentämiseen sekä päällekkäisten kulujen karsimiseen. Yhteistoimintamenettelyllä onkin jo kevennetty hallintoa palvelutasoa muuttamatta.

Keski-Uusimaa

Keski-Uusimaan tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 55,1 milj. euroa (268 e/as., joka on maan keskitasoa). Tämä on 8,6 milj. euroa enemmän kuin kevään 2024 arviossa ja 22,6 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Alijäämäarvioon on jyvitetty sisään HUS-yhtymän alijäämä. Vuoden 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on n. 593 e/as., joka on maan keskitasoa. Alueen sote-palvelujen asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset ovat maan matalampia, mikä johtuu alueen pienestä ikääntyneen väestön osuudesta. Alueelle on myönnetty 34,6 milj. euroa lainanottovaltuutta vuodelle 2024. Alue ei ole hakenut muutoksia vuoden 2025 lainanottovaltuuteen. Työvoiman vuokrauksen osuus henkilöstökustannuksista vuoden 2024 toisella vuosineljänneksellä on kasvanut ja on korkeampi kuin vastaavaan aikaan vuonna 2023. Alue kuitenkin mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ympärivuorokautinen asumispalvelun kokonaan ostopalveluna ja lastensuojelun palveluistakin suuren osan eikä tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma ei sisällä erityisiä toimenpiteitä palveluiden järjestämistavoista. Alueen tavoittelee merkittäviä sopeutustoimia siirtämällä painopistettä erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon. Alue on käynnistänyt ohjelmiansa ja toimenpidesuosituksen mukaisia sopeuttamistoimia kaikilla palvelualueilla, mutta viidesosalle alueen tavoittelemista kustannusvaikutuksista ei ole vielä tällä hetkellä määritelty yksilöityjä toimenpiteitä. Vuosi 2025 onkin ratkaiseva sopeutustoimien toteutuksen kannalta. Alueen kustannuskehitykseen vaikuttaa Uudenmaan erillisratkaisu. Yhteistyö HUS-yhtymän ja Uusimaa-tasojen investointien suunnittelussa on aloitettu, eteneminen on ollut hidasta etenkin yhteishankintojen suunnittelussa.

Kymenlaakso

Kymenlaakson hyvinvointialueen ensimmäinen toimintavuosi päättyi 31 milj. euron alijäämään ja asukaskohtainen alijäämä jäi maan keskitasoa matalammaksi (195 e/as.). Vuosikatteen ollessa negatiivinen tulorahoituksen taso oli heikko, eikä vuosikate kattanut poistoja. Vuoden 2023 laskennallisen rahoituksen taso suhteessa nettokäyttökustannuksiin oli maan keskitasoa selvästi matalampi. Tämä kuvastaa kustannusrakenteen ja laskennallisen rahoituksen välistä epätasapainoa. Vuonna 2023 Kymenlaakson sosiaali- ja terveydenhuollon nettokäyttökustannukset olivat yhteensä n. 817 milj. euroa, ja asukaskohtaiset kustannukset olivat maan keskitasoa selvästi suuremmat (5150 e/as.). Palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset olivat THL:n ennakkolistien laskelmien mukaan lähes maan keskitasoa (101, koko maa 100). Tätä selittää alueen väestön korkea palvelutarve (1,18, koko maa 1). Hyvinvointialue pyrkii saavuttamaan vuosien 2023-2025 tuottavuusohjelmalla tasapainoisen talouden vuoden 2026 loppuun mennessä. Ohjelmakauden tavoitteena on saavuttaa yhteensä 78 milj. euron säästöt toimenpiteillä, jotka kohdistuvat digitalisaatioon ja automatisaatioon, asiakasohjaukseen, sekä palvelu- ja yhteistyöverkkoon. Toimenpiteillä parannetaan myös tiedolla johtamista sekä modernin ja kestäväen palvelutuotannon työnantajan imagon rakentamista. Tuottavuusohjelman palveluverkkoon liittyvänä tavoitteena on vähentää tilavuokria 1-5 milj. eurolla vuosina 2024-2025.

Lappi

Lapin hyvinvointialueen vuoden 2023 asukaskohtainen alijäämä oli selvästi maan suurin (513 e/as, koko maa 237 e/as). Talouden ennustetta tarkistettiin useaan otteeseen vuoden aikana. Merkittävimmät tulokseen vaikuttaneet tekijät olivat henkilöstökustannusten sekä palvelujen ostojen ennakoitua suurempi kasvu. Kumulatiivinen alijäämäennuste vuoden 2024 lopussa on tilinpäätösennusteen perusteella -160 milj. Euroa, joka oli suurin kaikista alueista eli -910 e/as. Alueen osavuosikatsauksen 01-06/2024 perusteella alijäämä on edelleen kasvamassa 19 milj. eurolla tilinpäätösennusteen arviosta. Alue päätti järjestämissuunnitelmasta, palvelustrategiasta ja laajasta talouden sopeuttamisohjelmasta 04/2024. Sopeuttamisohjelman toimenpiteillä tavoitellaan talouden pysyvää sopeutusta 98 miljoonalla eurolla vuonna 2025 ja kumulatiivisesti kasvaen myöhempinä vuosina. Ensimmäiset kevään 2024 aikana hyväksytyt toimeenpanosuunnitelmat kohdistuivat ikääntyneiden ja vammaisten palveluihin sekä perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoon ja erikoissairaanhoidon palvelurakennemuutoksiin. Alueen syksyllä ministeriöille toimittaman muutosohjelman seurannan perusteella noin 2/3 muutosohjelman tavoitteesta on vielä kohdentamatta varsinaisiin toimenpiteisiin.

Länsi-Uusimaa

Länsi-Uusimaan tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 12,2 milj. euroa (25 e/as., joka on maan pienin). Tämä on 200 000 euroa enemmän kuin kevään 2024 arviossa ja 8,4 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Alijäämäarvioon sisältyy jyvitetty HUS-yhtymän alijäämä. Vuoden 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on n. 217 milj. euroa, joka on maan toiseksi matalin. Alueen taloudellinen tilanne on kuitenkin melko hyvä, mikä johtuu siitä, että alueen väestörakenteen vaikutuksesta palvelutarve on ollut maltillinen. Alueen lainakanta on pienentynyt puoleen vuodesta 2023. Alue ei ole hakenut muutosta lainanottovaltuuksiin vuodelle 2025. Länsi-Uusimaa on laatinut kattavan ja yksityiskohtaisen sopeutusohjelman, jota on alettu toteuttaa etupainotteisesti, mutta alue ei ole antanut arviota kustannusvaikutusten toteutumisen todennäköisyydestä. Neljännes sopeutusvaikutuksista on tarkoitus toteutua tuotantotavan muutosten kautta, tukipalveluiden säästötoimilla ja ikääntyneiden palveluihin kohdistuvilla toimilla. Alue on onnistunut vähentämään vuokratyövoiman käyttöä ja kustannuksia vuoden 2024 aikana. Alueen kustannuskehitykseen vaikuttaa Uudenmaan erillisratkaisu. Yhteistyö HUS-yhtymän ja Uudenmaa-tasoisien investointien suunnittelussa on aloitettu, eteneminen on ollut hidasta etenkin yhteishankintojen suunnittelussa.

Pirkanmaa

Pirkanmaan hyvinvointialueen uudistustyö etenee suunnitelmallisesti ja hallitusti. Muutosohjelman laajuus on huomattava, ja sen toimenpiteet vaihtelevat aikajäniteeltään; osa tuottaa tuloksia nopeasti, kun taas toiset vaativat aikaa. Vuonna 2024 painopisteinä ovat palveluverkoston muutosten toteutus, talouden tasapainottaminen ja ensimmäisen aluevaltuustokauden saavutusten arviointi. Taloudellinen tilanne säilyy kuitenkin haasteellisena. Vaikka talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimet ovat jo näkyvissä ja alijäämää on saatu merkittävästi pienennettyä edelliseen vuoteen verrattuna, ennakoitu alijäämä vuonna 2024 on selvästi suurempi kuin talousarviossa. Myös vuoden 2023 alijäämä on ollut odotettua suurempi, mikä tekee jo valmiiksi kireän talousarvion toteuttamisesta entistä haastavampaa. Toisen osavuosikatsauksen ennusteen mukaan arvioitiin n. 69 milj. euron alijäämää. Talouden tasapainottamista jatketaan määrätietoisesti. Merkittävin syy alijäämäennusteeseen liittyy ostopalveluihin, joiden kustannusten ennustetaan ylittävän 82 milj. euroa.

Pohjanmaa

Alueen ensimmäisen toimintavuoden alijäämä oli maan keskitasoa pienempi. Vuoden 2024 tilinpäätösennusteen perusteella alijäämäkehitystä ei ole saatu taitettua. Alueen vuoden 2023 asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset olivat hieman yli maan keskitason. Matalaan palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset olivat kuitenkin selvästi yli maan keskitason. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon avopalvelujen ja lastensuojelun alle 18-vuotiaaseen väestöön suhteutetut kustannukset olivat maan matalimmat. Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmassa tavoitellaan yhteensä 77 milj. euron sopeutusta vuosille 2023–2026. Sopeuttamistoimenpiteet ovat kuitenkin viivästyneet. Rahoituksen jälkikäteistarkastus kattanee vuosien 2023-2024 alijäämät. Talouden tasapainottaminen edellyttää kuitenkin sopeuttamistoimien onnistumista.

Pohjois-Karjala

Pohjois-Karjalan vuoden 2023 asukaskohtainen alijäämä oli Helsingin kaupunkia lukuun ottamatta hyvinvointialueiden pienin (140 e/as., 22,7 milj. euroa). Toimintamenoja kasvattivat henkilöstön saatavuushaasteiden takia lisääntynyt ostopalvelujen ja vuokratyövoiman käyttö. Etenkin vuokratyövoiman kasvattaminen kasvattivat kustannukset jatkoivat kasvuaan. Lisäksi ostopalvelujen hintojen nousu aiheutti ennakoinnattomia kustannuksia. Hyvinvointialueen talouden näkymät ovat tasapainoiseksi laadittua taloussuunnitelmaa heikommat palvelujen ostojen aiheuttaessa ylityspainetta. Vuoden 2024 alijäämän ennustetaan kasvavan 32 milj. euroon, mikä nostaisi katettavan alijäämän yli 50 milj. euroon vuosina 2025–2026. Alue tavoittelee talouden tasapainoa palvelustrategian ja palveluverkkosuunnitelman toimeenpanolla vuosina 2024–2025. Vuoden 2024 talousarvioon on sisällytetty strateginen uudistusohjelma, jolla tavoitellaan 10 milj. euron säästöjä toimintamenoihin. Vuoden 2024 talousarviossa on varattu 15 milj. euron lisäpanostus lakisäästeisten palvelujen turvaamiseen. Fuusiohyötyjä alueella tavoitellaan palvelutuotannon tukipalveluista ja hankinnoista muun muassa hyödyntämällä yhteistyöalueen yhteistä hankintavolyymia. Säästöpainotteisia toimia alueella toteutetaan ei-lakisäästeisten palvelujen ja kulujen karsimisella sekä toimitilalahokkuudella ja kiinteistöjärjestelyillä.

Pohjois-Pohjanmaa

Vuoden 2023 asukaskohtainen alijäämä oli maan toiseksi pienin. Asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset olivat lähellä maan keskitasoa. THL:n ennakkollisten laskelmien mukaan väestön palvelutarve oli hieman yli maan keskitason, joten palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset jäivät hieman keskimääräistä pienemmiksi. Vuoden 2024 alijäämä on kasvamassa 90 milj. euroon muun muassa ostopalvelujen arvioitua suuremmasta käytöstä johtuen. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella talouden ja toiminnan tasapainottamisen ensimmäiset linjaukset tehtiin jo vuonna 2022 järjestämisuunnitelmassa sekä vuoden 2023 talousarvioon. Toisesta 90 milj. euron tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmasta tehtiin päätös vuoden 2023 lopulla, jolloin suunnitelmassa tarkennettiin aiempia ja lisättiin uusia toimenpiteitä. Talouden sopeuttamistavoitteesta saavutettiin n. 20–25 milj. euroa vuoden 2023 aikana. Suurimmat tavoitteet on asetettu palvelujärjestelmän uudistamiseen ja keventämiseen. Toimenpiteet sisältävät integroituja kotona ja arjen ympäristössä järjestettäviä palveluja, kuten esimerkiksi sote-keskusverkoston sekä akuuttisairaanhoidon liittyvää kotiin vietävää palvelua. Alueen akuuttihoidon osastopaikkoja on jo vähennetty ja toimintaa keskitetty isompiin yksiköihin. Somaattisen erikoissairaanhoidon tuottavuustavoitteita on kohdistettu loppuvuodesta 2024 käyttöön otettavaan uuteen sairaalaan. Johtamisjärjestelmää uudistetaan ja tavoitteena on vahvempi sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio.

Pohjois-Savo

Pohjois-Savon hyvinvointialueen ensimmäinen toimintavuosi 2023 päättyi maan keskitasoa hieman suurempaan alijäämään ja kuluvan vuoden alijäämän ennakoidaan kasvavan kolmanneksella viime vuodesta yli 90 milj. euroon. Palveluiden ostot ovat kasvaneet alueella erityisesti perhe- ja vammaispalveluissa. Vuokratyön käytön vähentäminen palvelujen omaa tuotantoa lisäämällä on kuitenkin vaikeaa henkilöstön saatavuusongelmien takia. Suurin pula on hoitajista. Toimenpiteiden säästövaikutuksia on kuitenkin nähtävissä, mutta suuri osa hankkeista on vasta käynnistymisvaiheessa. Alueen kustannuskehitys on ollut maan keskitasoa maltillisempaa. Suurinta kustannusten kasvu oli iäkkäiden palveluissa sekä lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon avopalveluissa ja lastensuojelussa. Palvelujen asukaskohtaiset kustannukset vuonna 2023 olivat kuitenkin selvästi maan keskitasoa suuremmat. Alueen korkeaan palvelutarpeeseen suhteutettuna ne olivat edelleen lähellä maan keskitasoa. Alueen palvelutarpeeseen suhteutettujen kustannusten kehitys on ollut maan keskitasoa suurempaa, kustannukset ovat siis kasvaneet palvelutarpeen kasvua voimakkaammin. Alue tavoittelee talouden tasapainoa palveluverkkosuunnitelman toimeenpanolla vuosina 2024–2025. Arvioitu kustannussäästö on yhteensä 30-60 milj. euroa. Lisäksi uudistuksen toimeenpanon arvioidaan vähentävän investointipainetta seuraavalle 10 vuodelle yli 60 milj. eurolla. Aluevaltuusto päätti kesäkuussa 2024 palveluverkkouudistuksen kahdesta ensimmäisestä osasta, joilla tavoitellaan 28 milj. euron vuosittaisia kustannussäästöjä. Kahdesta muusta uudistuksen kokonaisuudesta on tarkoitus päättää vuoden 2024 loppuun mennessä. Sopeuttaminen vaatii isoja rakenteellisia muutoksia.

Päijät-Häme

Hyvinvointialueen ensimmäinen toimintavuosi päättyi 46 milj. euron alijäämään. Tulosta heikensi erityisesti ostopalvelujen lisääntyminen palvelutarpeen kasvaessa. Alijäämäkehitys ei ole kuluvana vuonna taittunut, ja talouden tasapainottaminen vuoden 2025 loppuun mennessä näyttää erityisen haastavalta. Tasapainoinen talous tullaan saavuttamaan todennäköisesti vuoden 2026 loppuun mennessä. Asukaskohtaiset kustannukset olivat maan keskitasoa vuonna 2023. Maan keskitasoa korkeamman palvelutarpeen vuoksi palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset olivat jonkin verran alle maan keskitason. Tavoite lisätä oman tuotannon osuutta on vaikea henkilöstötilanteen vuoksi. Tämä lisää kustannusten kasvun riskiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon reaalin kustannuskehitys vuosina 2019-2023 oli maan keskitasoa hieman maltillisempaa. Hyvinvointialueen palveluverkon uudistamista ohjaa Toimitilaohjelma. Ohjelman painotukset ovat kiinteistöissä ja niihin sijoituvissa toiminnoissa. Suunnitelman tavoitteet eivät vaikuta palveluissa tarvittavan henkilöstön määrään, mutta niillä on vaikutusta työntekijöiden sijoittumiseen työpisteissä. Toimenpiteitä on käynnissä.

Satakunta

Ensimmäisen toimintavuoden asukaskohtainen alijäämä oli maan keskitasoa. Kuluvan vuoden alijäämäennuste on kuitenkin kasvamassa lähes 88 milj. euroon erityisesti palvelujen ostojen ja materiaalihankintakulujen kasvaessa. Lainanottovaltuuden muutosta koskeneessa keskustelussa 17.10. saadun tiedon mukaan alueella on realistinen

suunnitelma 2028 loppuun mennessä tapahtuvasta alijäämien kattamisesta, mutta näillä näkymin tulevat kuitenkin esittämään taloussuunnitelman siten, että ne tulevat katetuksi 2026.

Vantaa ja Kerava

Vantaa-Keravan tilinpäätösennusteessa alijäämäarvio vuodelle 2024 on 112,2 milj. euroa, joka on 12,9 milj. euroa enemmän kuin kevään 2024 arviossa ja 12,6 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Alijäämäarvioon sisältyy jyvitetty sisään HUS-yhtymän alijäämä. Arvio vuoden 2024 alijäämästä on 113 e/as., joka oli maan seitsemänneksi korkein. Vuoden 2023 ja 2024 yhteenlaskettu alijäämä on n. 760 milj. euroa, joka on maan viidenneksi korkein. Reaalisten sote-kustannusten kasvu selittyy ainakin osittain ostopalvelujen korkealla osuudella joissakin palveluissa ja vuokratyövoiman käytöllä. Vuonna 2023 alueen vuokratyövoiman kustannukset olivat maan korkeimpia. Alueen toimet vuokratyövoiman vähentämiseksi ovat alkaneet vaikuttaa: työvoiman vuokrauksen osuus työvoiman kokonaiskustannuksista vuoden 2024 toisella vuosineljänneksellä on laskenut selkeästi. Alueelle myönnettiin valtuutta 9,15 milj. euroa vuonna 2024. Alue ei ole hakenut lainanottovaltuutta vuodelle 2025. Alue on laatinut yksityiskohtaisen uudistusohjelman. Alueen oman arvion mukaan vuoden 2024 sopeutustavoitteesta vain osa eikä pidä todennäköisenä, että kaikki asetetut kustannusvaikutukset saavutettaisiin vuoden 2026 loppuun mennessä. Alue on täydentänyt uudistusohjelmaansa n. 13 milj. euron säästöohjelmalla. Suurin osa uudistusohjelman sopeutustoimista kohdistuu sote-järjestelmään, joiden vaikutukset toteutuvat viiveellä. Alue on aloittanut palvelujen tuotantorakenteen tarkastelun tavoitteena lisätä omaa palvelutuotantoa ja vähentää ostopalvelujen osuutta. Alue haki lisärahoitusta vuosille 2024 ja 2025. Valtioneuvosto päätöksellä alueelle ei myönnetty lisärahoitusta. Alueen kustannuskehitykseen vaikuttaa Uudenmaan erilliskorjaus. Yhteistyö HUS-yhtymän ja Uudenmaa-tasoisten investointien suunnittelussa on aloitettu, eteneminen on ollut hidasta etenkin yhteishankintojen suunnittelussa.

Varsinais-Suomi

Alueen ensimmäisen toimintavuoden 147 milj. euron alijäämä oli maan suurin. Alueelle myönnettiin lainanottovaltuus investointisuunnitelman toteuttamiseksi vuodelle 2024 muutoksenhaun kautta ehdollisena, jonka myötä keskeisiä investointihankkeita jatketaan. Vuoden 2023 asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset olivat maan keskitasoa, palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset jäivät selvästi alle maan keskitason. Päivitetyin tuottavuus- ja talousohjelman tavoitteena vuosille 2024-2026 on yhteensä 284 miljoonan euron säästötoimet. Kuluvan vuoden alijäämä on kasvamassa osavuositarkastuksen mukaan yli viime vuoden tason.

